

Titel: Aabenbart Skriftemaal

Citation: "Aabenbart Skriftemaal", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-aas-kom-shoot-id318f113f-f8bb-454f-ae13-c1e682dae928.pdf> (tilgået 07. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Aabenbart Skriftemaal** : I *Dannemarkes og Norges Kirke-Ritual*, Kbh. 1762 [1685], som stadig var gældende på SKs tid, er der et særligt ritual »Om aabenbare Skriftemaal og Afløsning«, s. 150-159. Det fastsætter, at en person, der har forbrudt sig mod et af de ti bud (det betød i praksis kriminelle forbrydelser og seksuelle forseelser), kunne anmode præsten om lov til at træde frem i kordøren, påhøre en formaningstale og på knæ bekende sine synder i menighedens nærværelse, hvorefter præsten kunne tilsige vedkommende syndernes forladelse (afløsning). Efter at åbenbart skriftemål var blevet mildnet i 1767, gik det efterhånden af brug (jf. »Forslag til et: Kirke-Ritual«, s. 46f., i J.P. Mynster *Udkast til en Alterbog og et Kirke-Ritual for Danmark*, Kbh. 1839); det blev officielt ophævet i 1866.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 1

◀ **nedsat** : omtalt nedsættende, nedvurderet.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 2

◀ **afgiver** den Text: tjener som.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 31

◀ **anseet og udlagt som Forfatter** : If. SKs senere oplysninger i journalerne var der faktisk ingen, der havde udlagt ham som forf. af de pågældende artikler; se journaloptegnelsen NB6:16, fra juli 1848, hvor han kalder artiklen »Aabenbart Skriftemaal« et »Signalskud« og tilføjer: »jeg var den Gang færdig med Manuscriptet til Enten – Eller, og umidd. paa den fulgte Enten – Eller; Artiklen var tillige en Mystifikation: efterat have fralagt mig Forfatterskabet til de mange Avisartikler – som rigtignok Ingen havde tillagt mig – endte jeg med at bede Folk aldrig at ansee Noget for at være af mig, hvorpaa mit Navn ikke stod. Og da var det netop jeg agtede at begynde at være Pseudonym«, SKS 21, 17,24-30.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 34

◀ **Flyveskrifter** : små trykte skrifter el. pjecer, hvis indhold er afpasset efter tid og lejlighed.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 36

◀ **gediegne** : ældre form for: gedigne.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 38

◀ **ephemer** : af gr. 'ephēmeros', 'for en dag'; flygtig, kun dagsaktuel.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 40

◀ **Straffedom** : dom, hvorved en straf tilkendes den, der har begået en forbrydelse el. (i religiøs sprogbrug) synd.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 46

◀ **vilde (...) virket** : ville have virket.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 58

◀ **»Folkebladet«** : *Dansk Folkeblad*, udg. af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug, redigeret af dets skriftkomité, Kbh. 1835-48. Bladet var et medlemsblad for »Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug«, som blev stiftet i 1835. I 1841 havde bladet 668 abonnenter i København og 4390 udenbys, jf. Jette D. Søllinge og Niels Thomsen *De danske aviser 1634-1989* bd. 1, 1989, s. 160f.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 65

◀ **»Naturen, Mennesket og Borgeren;«** : *Naturen, Mennesket og Borgeren. Forsøg til en Læsebog for Almueskolernes øverste Klasse*, udg. af David Seidelin Birch, Kbh. 1821, som var meget udbredt og løbende udkom i nye udgaver, 10. udg. kom i 1842.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 65

◀ **utrættede** : uden at blive træt, utrættelige.

I trykt udgave: Bind 14 side 41 linje 69

◀ **aldrig at ansee mig for Forfatter af Noget, hvorpaa mit Navn ei staaer** : 41,34.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 30

◀ **mærkværdig** : bemærkelsesværdig.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 39

◀ **tyde hen paa** : henviser til, peger på.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 64

◀ **Tidens Fylde** : hentyder til Gal. 4,4-5: »Men da tidens fylde kom, sendte Gud sin søn, født af en kvinde, født under loven, for at han skulle løskøbe dem, der var under loven, for at vi skulle få barnekår.«

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 64

◀ **Systemet, Tidsalderen arbejder hen til** : Der hentydes især til de da. hegelianere, som gjorde forsøg på at udarbejde et spekulativt system. J.L. Heiberg (1791-1860) havde tidligt udskudt sin plan om at udføre en samlet æstetik, idet han først ville give en fremstilling af den hegelske, spekulative logik, som skulle danne æstetikens grund. I begyndelsen af 1830'erne forelæste han som docent ved Den kgl. militaire Høiskole over den spekulative logik, som han også gav en skriftlig fremstilling af til brug for tilhørerne. Senere udgav han afhandlingen »Det logiske System«, indeholdende de første 23 paragraffer. Her hedder det: »Forfatteren tillader sig herved at meddele det første Bidrag til Udførelsen af en længe næret Plan, nemlig at fremstille det logiske System«, *Perseus, Journal for den speculative Idee*, udg. af J.L. Heiberg, nr. 1, juni 1837, nr. 2, aug. 1838, ktl. 569; nr. 2, s. 7. Denne afhandling blev dog ikke fulgt op, ligesom det æstetiske system aldrig blev færdiggjort. I sidste halvdel af 1830'erne holdt H.L. Martensen (1808-84) en række forelæsninger ved Københavns Universitet; resultatet af disse forelæsninger, der især tog afsæt i Hegel (43,37), blev ikke den forventede spekulative dogmatik, kun den mindre anlagte *Grundrids til Moralphilosophiens System*, Kbh. 1841, ktl. 650. I fortalen hedder det om skriftet: »Skjødnt nærmest bestemt for det filosofiske Cursus, vil det, som jeg haaber, tillige foreløbigt kunne benyttes af mine theologiske Tilhørere, indtil jeg seer mig istand til at forelægge disse en Lærebog, udarbejdet efter en større Maalestok, med bestemt Hensyn til Moralens theologiske Momenter. Da min theologiske Moral er den positive Udførelse af det her fremstillede, almindelige Schema, da altsaa Systemets almindelige Structur og Grundbegrebernes Stilling til hinanden er den samme, vil jeg herved kunne fritage saavel mine Tilhørere som mig selv, idetmindste for en Deel af den baade trættende og tidsspildende Dicteren. Det vil ogsaa væsentligt blive mine theologiske Forelæsninger, i hvilke jeg nu vil kunne gjøre Brug af denne Ledetraad«, s. III. Den bebudede lærebog blev imidlertid ikke udarbejdet i SKs levetid. Ved siden af Heiberg og Martensen hentydes der til Rasmus Nielsen (42,66) og P.M. Stilling (44,30).

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 65

◀ **Prof. R. Nielsen udgivet 21 logiske §§** : Rasmus Nielsen (1809-84), da. teolog og filosof; lic. theol. i 1840, fra 1841 ekstraordinær prof. i moralfilosofi ved Københavns Universitet. I begyndelsen af sin karriere var han stærk inspireret af Hegel (43,37) og udgav *Den speculative Logik i dens Grundtræk*, hæfte 1-4, Kbh. 1841-44, hvis første hæfte udkom 1841 og indeholdt §§ 11-21, s. 1-112.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 66

◀ **antydte paa Omslaget** : Der sigtes muligvis til forsatsbladet i første hæfte (dateret 10. nov. 1841) i Rasmus Niensens *Den speculative Logik i dens Grundtræk* (42,66), hvor det hedder: »Disse Grundtræk ere at betragte som Fragment af en filosofisk Methodologi, hvis første Del skulde indeholde Logiken med en forudskikket Indledning«. Værket blev aldrig fuldført.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 69

◀ **Jeg eier tilfældigvis Diderots og d'Alemberts Encyklopædi ... kun 28 Foliobind** : Der sigtes til de fr. filosoffer m.m. Denis Diderot (1713-84) og Jean le Rond d'Alembert (1717-83), som var de vigtigste drivkræfter bag *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*. Værket udkom i perioden 1751-72 i 28 bind i folioformat, hvorefter fulgte fem supplementsbind (1776-77) samt to registerbind (1780). Værket er ikke registreret i auktionsprotokollen over den bogsamling (ctl.), der blev solgt efter SKs død 8.-10. april 1856.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 73

◀ **ei fulde 21, da de 10 første mangle** : 42,66.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 77

◀ **til Vederlag** : til gengæld, som compensation.

I trykt udgave: Bind 14 side 42 linje 78

◀ **Subscriptionsplan paa et Moralsystem ... bliver 24 Ark** : Der sigtes til, at Rasmus Nielsen i *Kjøbenhavnsposten*, nr. 229, den 21. aug. 1839, s. 920, indbød til subskription på *Grundtræk til en christelig Moral* i to dele. Værket agtede han at udgive, som det hedder: »I Løbet af Vinteren«. Om fremstillingen oplyses følgende: »Da Udarbeidelsen nærmest er foranlediget ved et mundligt Foredrag, som Undertegnede har havt den Ære at holde for en Deel Studerende i Auditoriet paa Collegium Medicæum [Borchs Kollegium], saa vil Fremstillingen i flere Henseende (...) bære Spor heraf.« Under indbydelsen oplyser Rasmus Niensens forlægger H.C. Klein: »Ovennævnte Bog, som vil udgjøre 20 à 24 Ark, leveres Subscribenterne for 8 ß [skilling] Arket.« Bogen udkom aldrig. – **Subscriptionsplan**: plan for et større værk el. tidsskrift, der skal udgives bind- eller hæftevis, og som publikum forud forpligter sig til at aftage.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 3

◀ **Hvo** : hvem.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 9

◀ **det Meget, Bastholm har liggende i sin Pult** : sigter til Hans Bastholm (1774-1856), da. præst, forf. og bladudgiver; cand.theol. 1793, fra 1799 residerende kapellan ved St. Mikkel's Kirke i Slagelse og fra 1801 sognepræst ved St. Peders Kirke, ligeledes i Slagelse. Her tænkes på *Sophrosyne. Et Tidsskrift for den populaire Philosophie*, udg. af H. Bastholm, bd. 1-2, Slagelse 1830-31, hvor han i »Slutningsord«, bd. 2, sp. 295, skriver: »Jeg har endnu et Par Ord at tale med Publikum efterat jeg har sluttet dette Værk: For det første at forsikre, at Gud er mit Vidne til, at jeg ikke har skrevet det i nogen ærgiærrig Hensigt, eller for nogen timelig Fordeels Skyld; men at jeg meget gjerne kunde have beholdt det i min Pult, ligesom saa mange andre Udarbeidelser, naar ikke en Pligtfølelse havde drevet mig til at udgive det«.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 9

◀ **Dr. Beck har afskaffet Religionen ... for Systemet** : sigter til Andreas Frederik Beck (1816-61), da. teolog; 1838 cand.theol., 1839 dr.phil. og 1840 lic.theol., forelæste herefter som privatdocent ved Københavns Universitet. Her tænkes på hans afhandling *Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form*, Kbh. 1842, ktl. 424, der er påvirket af den mytologiske tolkning af NT, der blev indledt med David Friedrich Strauß *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet* (45,81), og videreført af bl.a. Bruno Bauer (45,81) og Ludwig Feuerbach (45,81). I den upaginerede »Fortale« til afhandlingen skriver Beck bl.a.: »Det forstaaer sig, at det herved ikke har været mig om at gjøre at faae min subjektive Anskuelse ud i Publikum, som hvilken ikke engang denne Fremstilling vil gjelde. Videnskaben er autonomisk, dens Princip har en saadan Selvstændighed og Objektivitet, at den kan udvikles uafhængig og uforstyrret af det kun Partikulære, den Enkelte som saadan Tilhørende. Saaledes er Standpunktet ogsaa i denne Afhandling et reen objektivt, i Sagen selv taget, med Nødvendighed sat i Videnskabens nærværende Udvikling, ligeover for hvilket Forfatterens subjektive Mening slet ikke kan komme i Betragtning. Det er altsaa kun mod denne objektive Side, at et muligt Angreb maatte foretages, hvorimod alle Anmasselser af en hierarchisk Christelighed som kun rettede mod den formentlig subjektive Baggrund i et saadant System, mod Forfatterens Person, hermed engang for alle ere afviiste. Hvis den virkelige Fromhed skulde tage Anstød af dette Skrift, da skulde det smerte mig meget; de Svagere ville imidlertid gjøre bedst i helst at lade saadanne Skrifter være ulæste, de Stærkere ville derimod indsee, at Religionens evige Sandhed, dens substantielle Indhold staaer ligesaa fast i den kritiske Behandling som i den fromme Bevidsthed; det er kun *Formen*, Religionens specifikke Form, som Kritiken træffer, og selv denne frakjender den ikke en om end kun relativ Berettigelse.« Senere i fortalen retter Beck sin kritik mod »dem, som prætendere fra et filosofisk Standpunkt, navnlig det hegelske, at have erkjendt den religiøse, kirkelige Forestillings Sandhed ikke blot efter dens substantielle Indhold, men med dens specifikke Form, som skal være Indholdet absolut adæqvate, hvorved Religion og Philosophie falde umiddelbar sammen, og desuagtet ikke have Andet at stille mod Virkelighedens (∴ det hegelske Systems nærværende Stilling til Religionen) skrigende Modsigelse end et Par sletforstaaede Kategorier, eller vel endog i ægte borneret Selvtilfredshed (som man fortæller mig) et *Smiil*«.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 11

◀ **en ung Lærd ... nedlagt i dets Archiv** : sigter til den da. naturforsker (især zoolog) Johannes Japetus Smith Steenstrup (1813-97), fra aug. 1841 lektor i mineralogi og botanik ved Sorø Akademi; havde i 1837 vundet en præmie udsat af Videnskabernes Selskab for en afhandling om de forhold, hvorunder nåletræstammer forekommer i de da. moser. Steenstrup havde til Videnskabernes Selskab sendt et forseglede brev indeholdende undersøgelser og resultater, som han for tiden ikke så sig i stand til at offentliggøre, med anmodning om at få det henlagt i selskabets arkiv. På sit møde den 4. feb. 1842 vedtog Videnskabernes Selskab at forsyne brevet med selskabets segl og lade det opbevare i selskabets kasse; jf. nr. 2 i H.C. Ørsted *Oversigt over det Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i Aaret 1842*, Kbh. 1842, s. 15f. – **Videnskabernes Selskab**: Det kgl. danske Videnskabernes Selskab, som blev stiftet i 1742, forestod en række videnskabelige opgaver, herunder udgivelsen af en ordbog, ligesom det hvert år udskrev prisopgaver. Selskabet eksisterer endnu.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 15

◀ **blive til Vind** : mislykkes, blive til intet.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 24

◀ **juste-milieu** : fr., 'den rigtige midte, den rette middelvej'. I politik blev udtrykket spottende brugt om kong Louis-Philippes balancepolitik, der efter den fr. julirevolution 1830 videreførte det konstitutionelle monarki, men udvidede stemmeretten til at omfatte den rigeste del af middelstanden.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 32

◀ **Boniteter** : kvaliteter (med hensyn til udbud af varer).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 34

◀ **Kantianere** : elever el. tilhængere af den ty. filosof Immanuel Kant (1724-1804).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 34

◀ **Schleiermacherianere** : elever el. tilhængere af den ty. teolog og filolog Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768-1834).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 34

◀ **Hegelianere** : elever el. tilhængere af den ty. filosof G.W.F. Hegel (43,37).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 35

◀ **Hegel** : Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), ty. filosof, 1801-06 privatdocent (ekstraordinær prof.) i Jena, 1816-18 prof. i Heidelberg og fra 1818 til sin død prof. i Berlin.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 37

◀ **som ere komne ud over Hegel** : Efter Hegels død i 1831 opstod en række bestræbelser på at ville 'komme ud over' eller 'gå ud over' Hegel, jf. fx F.C. Sibberns anmeldelse af tidsskriftet *Perseus, Journal for den speculative Idee*, udg. af J.L. Heiberg, nr. 1, Kbh. 1837 (42,65), i *Maanedsskrift for Litteratur* bd. 19, Kbh. 1838, s. 283-360, hvor Sibbern udtrykker sin anerkendelse af, at Heiberg »kan baade bevæge sig nogenlunde frit i de hegelske Anskuelser, saa og [også] begynde at gaae ud over Hegel«, s. 291f.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 39

◀ **Antipædobaptister** : modstandere af barnedåb.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 42

◀ **Baptister** : Nordens første baptistmenighed blev stiftet i København 1839. Og da de baptistiske familier nægtede at lade deres børn døbe, gav det i perioden 1840-45 anledning til en omfattende diskussion om barnedåb, herunder tidspunktet for den, og om baptismens negative betydning for det statskirkelige princip. Se fx N. Faber *De anabaptistiske Bevægelser i Danmark betragtede fra det christelige og kirkelige Standpunct*, Odense 1842, og H.L. Martensen »Nutidens religiøse Crisis« i *Intelligensblade*, udg. af J.L. Heiberg, bd. 1-4, Kbh. 1842-44 (jf. ktl. U 56); bd. 1, nr. 3, den 15. april 1842, s. 53-73, især s. 57-61, s. 67 og s. 71-73; Martensen kalder gennemgående baptisterne for 'gendøbere'.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 42

◀ **Anabaptister** : tilhængere af gendåb, gendøbere, se foregående kommentar.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 42

◀ **Mediationen** : de da. hegelianeres gengivelse af Hegels (43,37) begreb 'Vermittlung', dvs. formidling (el. forsoning) af modsatte begreber i en højere enhed, hvor begreberne består som ophævede momenter.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 46

◀ **Strausianere** : elever el. tilhængere af den ty. protestantiske teolog og filosof D.F. Strauß (45,81).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 47

◀ **Utterslev Mark** : på SKs tid betegnelsen for de jorder, der hørte til gårdene i skolebyen Utterslev i

Brønshøj sogn, beliggende NV for København. I 1901 blev Utterslev Mark indlemmet i Københavns kommune

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 48

◀ **Sect** : hentyder formentlig til en af de gudelige forsamlinger, der hørte til den pietistiske vækkelsesbevægelse. På SKs tid var det alm. at betragte både de gudelige forsamlinger og den baptistiske bevægelse som sekter; se fx H.L. Martensen »Nutidens religiøse Crisis« i *Intelligensblade*, udg. af J.L. Heiberg, bd. 1, nr. 3, den 15. april 1842 (43,42).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 49

◀ **Neophyten**: af sengræsk 'neóphytos', der betegner en nyomvendt el. nyindviet i mysterierne, kristendommen e.l.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 54

◀ **Pistolstrædet** : lille gade med indgang fra Peder Madsens Gang (43,62) og gennemgang til Store Grønnegade, nuværende Grønnegade (se kort 2 D2).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 58

◀ **Christenbernikovstræde** : nuværende Kristen Bernikovs Gade, dengang en meget smal gade mellem Østergade og Gammelmynt (nuværende Gammel Mønt), som løb parallelt med Peder Madsens Gang (se kort 2, C2).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 62

◀ **Peder Madsens Gang** : nuværende Ny Østergade, dengang et smalt stræde med boliger for almuen, søgt af prostituerede og deres kunder. Strædet var åben mod Store Grønnegade og havde gennem en port adgang til Østergade el. 'Routen', som Strøget dengang kaldtes (se kort 2, D2).

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 62

◀ **een Gang om Maanedn ... høiærværdig Stemme** : sigter til Jakob Peter Mynster (1775-1854), da. præst, forf., politiker; fra 1802 sognepræst i Spjellerup og Smerup, indtil han i 1811 blev residerende kapellan ved Vor Frue Kirke i København og fra 1826 tillige hofprædikant; fra 1828 kgl. konfessionarius samt hof- og slotspræst ved Christiansborg Slotskirke, og fra 1834 biskop over Sjællands stift. Han blev Dannebrogsmænd i 1826 og fik i 1836 tildelt Storkors af Dannebrog. Han prædikede hyppigt i de københavnske kirker, især i Vor Frue Kirke og i Slotskirken. If. de offentliggjorte prædikantlister prædikede biskop Mynster i denne periode stort set én gang om måneden i Slotskirken (se kort 2, B2), nemlig 10. jan., 7. feb., 7. marts, 4. april, 13. juni, 11. juli, 15. aug. 12. sept., 17. okt., 14. nov. og 12. dec. 1841 samt 23. jan., 20. feb., 20. marts, 8. maj, 14. maj og 19. juni 1842. – **høiærværdig**: If. rangforordningen af 14. okt. 1746 (med ændringer ved bekendtgørelse af 12. aug. 1808) indgik 'højærværdig' i titulaturen for den højere og højeste gejstlighed, placeret i 2. til 6. klasse, således både landets biskopper og Københavns sognepræster, hofprædikanterne og de teologiske doktorer m.fl.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 71

◀ **et Analogon** : af gr. ana logon, 'i samme forhold'; noget tilsvarende, et sidestykke.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 77

◀ **den Politirets-Assessor ... tillige var Commission** : Om der sigtes til noget historisk konkret, er ikke opklaret. En politiretsassessor (el. blot politiassessor) var en dommer ved en politiret, der havde til opgave at undersøge i mindre omfang at dømme i indkomne sager, idet egentlige kriminalsager blev henvist til dom i Hof- og Stadsretten. Den assessor, der her tales om, var åbenbart både den undersøgende dommer og hele undersøgelseskommissionen.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 78

◀ **hin mærkværdige Mand, Lippe-Detmold og Schaumburg-Lippe ... Contingent** : Den anekdote, der formentlig hentydes til, har ikke ladet sig verificere. Men bagved ligger formentlig det historiske forhold, at de små nordvesttyske fyrstedømmer Lippe-Detmold og Schaumburg-Lippe i april 1807 sluttede sig til Rhinforbundet, der på Napoleons initiativ og med ham som protektor var blevet stiftet i Paris i juli 1806 af 16 syd- og vesttyske fyrstedømmer, som således løsrev sig fra det ty.-rom. kejserrige. Rhinforbundet var stiftet som en militæralliance med Frankrig efter princippet 'én for alle og alle for én', alle forbundets medlemmer forpligtede sig til at stille store kontingenter soldater til rådighed for Frankrig. Dette medførte et nært samarbejde ml. Lippe-Detmold og Schaumburg-Lippe, der stillede hhv. 3½ og 1½ kompagni, tilsammen kaldt »Bataillon Lippe«; antallet af soldater ændrede sig dog en del frem til Napoleons nederlag ved Leipzig i okt.

1813, hvormed forbundet opløstes. Herefter sluttede både Lippe-Detmold og Schaumburg-Lippe sig til alliancen ml. Preussen, Østrig og Rusland mod Frankrig. Se H. v. Dewall »Kurzer Abriß der Lippischen Militärgeschichte« i *Lippische Mitteilungen aus Geschichte und Landeskunde* bd. 31, Detmold 1962, s. 81-112; s. 90-95. – De to fyrstedømmer har fælles historisk baggrund; da grev Simon VI inden sin død i 1613 delte sit fyrstedømme Lippe mellem sine tre sønner, blev den ældste, Simon VII, greve af fyrstedømmet Lippe med hovedstaden Detmold, derfor ofte kaldt Lippe-Detmold, og den yngste, Philipp, greve af fyrstedømmet Bückeburg el. Schaumburg, også kaldt Schaumburg-Lippe, beliggende NØ for Lippe-Detmold. Se fx *Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände. (Conversations-Lexikon)*, 8. udg., bd. 1-12, Leipzig 1833-37, ktl. 1299-1310; bd. 8, 1835, s. 658f. – **stillede i Marken**: militært udtryk: sætter i felten.

I trykt udgave: Bind 14 side 43 linje 82

◀ **Carstensen** : Georg Johan Bernhard Carstensen (1812-57), da. officer, bladudgiver, stifter af Tivoli og andre forlystelsessteder. Fra jan. 1839 til juni 1841 udgav han ugebladet *Portefeullen. Et literairt-artistisk Skrivt* og en tilhørende kvartalsbog. Fra juli 1841 til juni 1842 udgav han ugebladet *Figaro. Journal for Literatur, Kunst og Musik*, som ledsagedes af *Figaros Supplementsblade for Literatur-, Kunst- og Musiknyheder* og fire kvartalsbind indeholdende skønlitteratur. Desuden blev *Figaro* fra 3. april til 25. dec. 1842 suppleret med *Nye Intelligensblade*, der udkom i kvartformat; heri polemiseredes der mod J.L. Heiberg (44,14) og hans tidsskrift *Intelligensblade*, der udkom fra 15. marts 1842 til 1. marts 1844. For abonnenterne af *Figaro* arrangerede Carstensen illuminerede friluftsfester med fyrværkeri i Rosenborg Have, og den 4. april 1842 fik han et femårigt kgl. privilegium til at oprette et sommertivoli, der i august 1843 åbnede på glaciset uden for Vesterport. Carstensen var kendt for sin bohemeagtige fremtræden.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 11

◀ **Professor Heiberg** : Johan Ludvig Heiberg (1791-1860) var da. digter, redaktør og kritiker. Han blev student 1809, foretog derefter rejser til Paris og London, var 1822-25 da. lektor i Kiel, 1828-39 ansat som teaterdigter og oversætter ved Det kgl. Teater. I 1829 blev han titulær prof.; 1830-36 var han docent i logik, æstetik og da. litteratur ved Den kgl. militære Høiskole. Heiberg var tidens førende æstetiske smagsdommer.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 14

◀ **den udygtigste i Troja** : Hvad der hentydes til, er ikke identificeret. Med Troja sigtes til oldtidsbyen i det nordvestlige Lilleasien. – **udygtigste**: udueligste.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 24

◀ **Bastholms Strøtanker** : hentyder til *Sophrosyne. Et Tidsskrift for den populaire Philosophie*, udg. af H. Bastholm (43,9), hvor det bd. 1, s. 1, hedder: »Den aphoristiske Form vil ofte blive valgt, da den meest tiener til at lette og til at befordre Tænksomhed.«

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 26

◀ **Hegels Logik** : G.W.F. Hegel (43,37) *Wissenschaft der Logik*, udg. af L. von Henning, bd. 1,1-1,2 og bd. 2, Berlin 1833-34 [1812-16], ktl. 552-554; bd. 3-5 i *Georg Wilhelm Friedrich Hegel's Werke. Vollständige Ausgabe* bd. 1-18, Berlin 1832-45 (jub. bd. 4-5).

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 27

◀ **Stilling** : Peter Michael Stilling (1812-69), da. filosof; opgav teologistudiet kort før eksamen, men fik i 1844 dispensation til at disputere for magistergraden. Han var i begyndelsen af 1840'erne tilhænger af Hegel (43,37) og gjorde sig til talsmand for de konservative, højrehegelianske forsøg på at forene filosofi og teologi. Her sigtes til Stillings skrift *Philosophiske Betragtninger over den speculative Logiks Betydning for Videnskaben, i Anledning af Professor R. Nielsens: »den speculative Logik i dens Grundtræk«* [42,66], Kbh. 1842. I forordet skriver Stilling: »Det vil udentvivl letteligen indrømmes, at man under vore nærværende Forhold, ved at anstille Betragtninger, der sigte til at eftervise det Logisks Betydning for Videnskaben, er udsat for at falde snart i Scylla snart i Charybdis, eftersom vi nemlig befinde os i en videnskabelig Overgangsperiode. Og ligesom man derfor, ved at anbefale det Logiske, paa den ene Side vil staae i Fare for at anprise det, der ingen Anpriisning behøver, eftersom det alt af Flere er anerkjendt for at være ligesaa nødvendigt for Livet i Videnskaben, som det daglige Brød er uundværligt for det physiske Liv: saaledes vil man paa den anden Side være udsat for at tilbageholde Betragtninger, der dog maaskee paa dette eller hiint Punkt kunne være fornødne og veiledende. / Muligviis vil derfor en eller anden Læser – der eensidigen holder fast paa dette Skifts introducerende Bestemmelse og seer bort fra de litteraire Forholdes Beskaffenhed – finde, at vi alt paa Afhandlingens første Blade ikke ere gaaede indledende nok tilværks. Men, selv om saa skulde være, hvilket vi dog ikke troe, maa Læseren ikke lade sig afskrække fra at gaae videre; og den introducerende Charakteer han søger, vil han maaskee da bedre finde«, s. 3f. På s. 6 skriver Stilling: »Det er udentvivl saa langt fra, at en speculativ Logik nu kommer uindbudet, at den tvertimod maa betragtes som

forlængesiden inviteret og med Længsel oppebiet.« Og på s. 7 udtrykker han »den Formening, at Vigtigheden, ja Uundværligheden af den speculative Logiks Studium for Enhver, der vil forholde sig enten receptiv eller productiv med Hensyn til Philosophiens reale Videnskaber, hos os endnu neppe tilfulde er fattet. Skulde denne vor Formening være rigtig (...) saa ville nogle Betragtninger, med Hensyn til den Rolle, det Logiske spiller, ikke kunne siges at komme post festum.«

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 30

◀ **meddele os den sidste Olie** : berede os til døden; give os den sidste behandling. I Den rom.-katolske Kirke salves den døende med indviet olie eller salve efter skriftemål og altergang.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 30

◀ **Efterslægten** : de kommende slægtled, efterverdenen.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 39

◀ **I yngre Aar** : 44,64.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 57

◀ **Borgervæbningens Maneuvrer paa Fælleden** : sigter til »Kjøbenhavns Borgervæbning«, et værn, i hvilket våbenføre mænd af borgerstanden skulle indrulleres, så snart de var fyldt 18 år. Borgervæbningen holdt parader og øvelser på græsningsarealerne Nørre Fælled, Blegdams Fælled og Østre Fælled (nuværende Fælledparken) NØ for Sortedam Sø.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 58

◀ **Konge-Revue** : kongelig inspektion af tropper.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 59

◀ **ridder hen til ham ... »Hele Bataillonen omkring!«** : sml. journaloptegnelsen EE:32, dateret 3. marts 1839: »idet han reed hen til ham, hvidskede han: 'Hr. Major, De kommer til at gjøre omkring'; hvorpaa Majoren med høi Komandostemme raabte: 'Hele Bataillonen omkring' og kom derved til at holde igjen ligesaa forkeert ikke at tale om at hele Bataillonen kommer til at staae forkeert. See det er Ulykken med Politikerne, altid hedder det 'hele Bataillonen', uagtet det kun er dem selv, der skulle gjøre omkring.« SKS 18, 16.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 64

◀ **den afdøde Konges**: Frederik VI (1768 - 3. dec. 1839), fra 1808 konge over Danmark og Norge, efter afståelsen af Norge ved freden i Kiel 1814 kun over Danmark.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 63

◀ **vedbliver (...)** i Marschen : el. vedbliver i marchen, dvs. fortsætter med at marchere.

I trykt udgave: Bind 14 side 44 linje 77

◀ **Dr. Beck ... uddrevet min Disputats af Læseverdenens Glemsel** : sigter til A.F. Becks (43,11) anmeldelse af SKs magisterafhandling *Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates* (1841), nr. I og nr. II i *Fædrelandet*, nr. 890, den 29. maj, sp. 7133-7140, og nr. 897, den 5. juni 1842, sp. 7189-7191. If. den indstilling, som de officielle opponenter ved disputatshandlingen den 29. sept. 1841, F.C. Sibbern og P.O. Brøndsted, to dage senere sendte til Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, havde Beck opponeret ex auditorio, se tekstredogørelsen til *Om Begrebet Ironi* i SKS K1, 144f.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 13

◀ **Recensent** : anmelder.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 16

◀ **Oversigt over Bogens Indhold** : se især første del af Becks anmeldelse i *Fædrelandet*, nr. 890 (45,13), sp. 7136-7140, og anden del i *Fædrelandet*, nr. 897, sp. 7189-7191.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 16

◀ **Til Slutning ... jeg fortjener at dadles ... Allusioner, han ikke forstaaer** : sigter til slutningen af anden del af Becks anmeldelse i *Fædrelandet*, nr. 897 (45,13), sp. 7191, hvor han efter at have rost sproget

og fremstillingen skriver: »Derimod maa det dadles, at der findes en Deel Allusioner og Hentydninger i Bogen, som vistnok [helt sikkert] de Færreste forstaae, og i hvilke navnlig Referenten ikke kan have den Ære at følge Hr. Forfatteren«.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 18

◀ **proprio motu** : lat., 'af egen drift el. tilskyndelse'. Udtrykket 'motu proprio' bliver særlig brugt i sammenhæng med visse pavelige reskripter.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 45

◀ **at Dr. B. ikke har forstaaet ... hvad Dr. B. har forstaaet** : hentyder til en anekdote om Sokrates, som er overleveret i 2. bog, kap. 5, afsnit 22, i Diogenes Laertios' filosofihistorie: »Euripid havde leveret ham Heraklits Skrift, og spurgde, hvad han syntes derom? Da, siger man, han svarede: det jeg har forstaaet deraf, er retskaffen godt; jeg mener, at det, jeg ikke har forstaaet, er det ligeledes«, *Diogen Laërteses filosofiske Historie, eller: navnkundige Filosofers Levnet, Meninger og sindrige Udsagn, i ti Bøger*, overs. af B. Riisbrigh, udg. af B. Thorlacius, bd. 1-2, Kbh. 1812, ktl. 1110-1111; bd. 1, s. 66. SKs umiddelbare kilde er J.G. Hamann (1730-88), der i den anden dedikation af skriftet *Sokratische Denkwürdigkeiten* (1759) siger: »Sokrates war, meine Herren, kein gemeiner Kunstrichter. Er unterschied in den Schriften des Heraklitus dasjenige, was er nicht verstand, von dem, was er darin verstand, und that eine sehr billige und bescheidene Vermuthung von dem Verständlichen auf das Unverständliche«, *Hamann's Schriften*, udg. af F. Roth, bd. 1-7, Berlin 1821-25, og bd. 8,1-2, udg. af G.A. Wiener, Berlin 1842-43, ktl. 536-544; bd. 2, 1821, s. 12.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 57

◀ **Politidirecteuren** : efter 1814 chefen for politiet i København.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 72

◀ **Consistorium** : kollegialt råd af professorer, som styrede universitetet under rektors ledelse.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 73

◀ **den Bog, som Hr. Dr. i disse Dage har udgivet** : sigter til A.F. Becks *Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form* (43,11), hvis upaginerede »Fortale« er dateret »Kjøbenhavn den 29de April 1842«. Bogen blev averteret i *Adresseavisen*, nr. 124, den 31. maj 1842, som »idag udkommet«.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 78

◀ **seer jeg mig ... stukket ind mellem Straußianerne** : sigter formentlig til § 5 »Bevidstløsheden i Mythedannelsen. Denne viser sig som Tro« i første del af Becks *Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form* (43,11), især s. 31, hvor Beck i en note skriver: »Ogsaa Kierkegaard (Om Begrebet Ironie p. 104 [i SKS 1, 154f., inklusive noten, s. 155]) erkjender i Reflexionens Opgang Mythens Undergang.« Herefter diskuterer Beck »den af Strauß paastaaede vel at mærke kun paastaaede ikke beviiste Bevidstløshed om den fingerede Objektivitet i Mythen« og inddrager Bruno Bauer i sin argumentation, s. 32. Se også § 9 »Den Kunststart, hvortil Mythen svarer, er Poesie«, hvor Beck, s. 53, i en note ligeledes henviser til »om Begrebet Ironie. p. 104 not. [i SKS 1, 155, noten]«. Se desuden følgende kommentar. – **Straußianerne**: 43,47.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 79

◀ **I Geled med Strausz, Feuerbach, Vatke, Bruno Bauer** : sigter til § 12 »De i forskellige videnskabelige Standpunkter grundede Bestemmelser af Mythens Begreb« i første del af Becks *Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form* (43,11). Efter at have berørt Bruno Bauers og Strauß's mytebegreb skriver Beck, s. 77: »Kierkegaard giver den træffende Bestemmelse af Begrebet Mythus som Ideens Udlændighedstilstand, dens Timelighed og Rummelighed umiddelbar som saadan. Det forstaaer sig imidlertid, at der ved den blot foreløbige Omtale af dette Begreb tilmed i dets Forhold til det Spekulative i Platons Dialoger ikke kan være Tale om en Efterviisning af dens nøiere Forhold til Bevidstheden i Almindelighed, eller om dens Nødvendighed, hvoraf dens fulde Erkjendelse afhænger.« I en note henviser Beck til »Begrebet Ironi. Kbhvn. 1841 p. 163 [fejl for p. 103, i SKS 1, 154]«. Herefter gennemgår Beck først J.K.W. Vatkes myteforståelse, s. 77f., og derpå Bruno Bauers mytebestemmelse, s. 78-80, bl.a. set i forhold til Strauß' mytebegreb, s. 78f., og under inddragelse af Ludwig Feuerbachs religionsbegreb, s. 79f. – **Strausz**: David Friedrich Strauß (1808-74), ty. evangelisk teolog og filosof; påvirket af Schleiermachers (43,34) tros lære og tilhænger af Hegels (43,37) religionsfilosofi. Fra 1832 var Strauß repetent i Tübingen, men måtte opgive sin stilling efter udgivelsen af 1. bd. af *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet* bd. 1-2, Tübingen 1835-36. Han blev i 1839 udnævnt til prof. i teologi i Zürich, men pga. modstand fra kirkelige kredse afskediget inden tiltrædelsen. – **Feuerbach**: Ludwig Feuerbach (1804-72), ty. venstrehegeliansk filosof og religionskritiker; mest kendt pga. sit angreb på kristendommen i det filosofiske hovedværk *Das Wesen des Christenthums*, Leipzig 1841 (jf. ktl. 488, der er en 2. udg., Leipzig 1843). – **Vatke**: Johann Karl Wilhelm Vatke (1806-82), ty. evangelisk teolog;

elev af bl.a. W. Gesenius, A. Neander og Hegel. Vatke var 1837-75 prof. i bibelvidenskab og religionsfilosofi i Berlin, på daværende tidspunkt mest kendt pga. sit hovedværk *Die Religion des Alten Testaments nach den kanonischen Büchern entwickelt* bd. 1, Berlin 1835. – **Bruno Bauer** (1809-82), ty. evangelisk teolog og religionskritiker; elev af Hegel, først højre-, senere venstrehegelianer. Bauer var privatdocent i Berlin, 1839-42 prof. i Bonn, blev i 1843 pga. sine religiøse anskuelser frakendt retten til at fungere som præst. Han udg. bl.a. *Kritik der evangelischen Geschichte des Johannes*, Bremen 1840, og *Kritik der evangelischen Geschichte der Synoptiker* bd. 1-3, Leipzig 1841-42. SK havde *Zeitschrift für spekulative Theologie*, udg. af Bruno Bauer, bd. 1-3, Berlin 1836-38, ktl. 354-357.

I trykt udgave: Bind 14 side 45 linje 81

◀ holde **Skridt**: trit.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 1

◀ **ein, zwei, drei** : dvs. 'eins, zwei, drei', ty., 'en, to, tre'.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 2

◀ systematisk-**geworbne**: el. gevorbne, af ty. 'geworben', perfektum participium af ty. 'werben', 'hverve'. Udtrykket brugtes især om udenlandske lejesoldater.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 4

◀ **»seer flinkt op til Høire, hvor jeg gaaer«** : militær kommando om at se (op) til højre mod den befalingsmand, der leder marchen som fløjmand.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 5

◀ **Husmand** : mand af landarbejderklassen, der som ejer el. lejer bebor et hus med lidt tilhørende jord.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 11

◀ **der er Adskilligt han har moret sig over, men ikke til min Fordeel** : sigter til slutningen af anden del af Becks anmeldelse i *Fædrelandet*, nr. 897 (45,13), sp. 7191, hvor han efter at have kritiseret SK for de uforståelige allusioner (45,18) fortsætter: »ligeledes synes Forfatteren ofte at være mindre heldig, hvor han paa en meer positiv Maade har villet glimre med sin Vid; thi hvad der kan behage og passere i en Gade- eller Slaabrokspassiar, det gjør et ganske andet Indtryk ved den Prætension, hvormed det optræder i det trykte Skrift; vistnok [rigtignok, sandt nok] kan det more, det ville vi ikke negte, det har virkelig moret Referenten, men – ikke til Forfatterens Fordeel.«

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 17

◀ **Rec.** : recensenten (45,16).

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 25

◀ **Bogen har kostet mig 182 Rbd. 4 Mk. 8 Sk.** : *Om Begrebet Ironi* (1841) udkom på P.G. Philipsens forlag, men Philipsen fungerede kun som kommissionær. SK skulle altså selv indgå kontrakt med bogtrykkeren og betale direkte for papir og tryk; han bar således den økonomiske risiko. Udover denne bemærkning om SKs udgifter og bogens salgspris (46,56) vides intet om udgivelsens økonomiske forhold; jf. tekstredagørelsen til *Om Begrebet Ironi* i *SKS K1*, 145f., samt F. Brandt og E. Thorkelin *Søren Kierkegaard og pengene*, 2. udg., Kbh. 1993 [1935], s. 41-43. – **182 Rbd. 4 Mk. 8 Sk.**: Den da. møntfod var ved forordning af 31. juli 1818 delt i rigsbankdaler (oftest forkortet Rbd.), mark (Mk.) og skilling (Sk.); der gik således 6 mk. på 1 rbd., 16 sk. på 1 mk. og 96 sk. på 1 rbd. I Hof- og Stadsretten havde en dommer 1.200-1.800 og en fuldmægtig 400-500 rbd. i årsløn. En håndværkssvend tjente almindeligvis 200 rbd. om året, men havde til gengæld fri kost og logi hos mesteren. En pige i huset fik højst 30 rbd. om året foruden kost og logi. Samtidig kostede et par sko o. 3 rbd.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 31

◀ hvis **saa er**: det forholder sig således.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 55

◀ **et Tab af 9 Mk.** : dvs. salgsprisen for *Om Begrebet Ironi* (1841) if. *Bl.art.*, s. 274. Beløbet svarer til 1 rbd. og 48 sk. (46,31).

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 56

◀ **dog ikke fulde 9 Mk.** : sigter til, at P.G. Philipsens forlag (46,31) sandsynligvis beregnede sig en avance på 25% af salgsprisen, så SK kun fik 6 mk. og 12 sk. pr. eksemplar. Jf. SKS K1, 146.

I trykt udgave: Bind 14 side 46 linje 57